

ФАРМАЦЕВТИЧНЕ І МЕДИЧНЕ ПРАВО У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ ДЛЯ ПАЦІЄНТІВ НОВІТНІХ МЕДИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ОБІГУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

PHARMACEUTICAL AND MEDICAL LAW IN THE FIELD OF HEALTH CARE: ENSURING THE AVAILABILITY OF THE LATEST MEDICAL TECHNOLOGIES AND CIRCULATION OF MEDICINAL PRODUCTS FOR PATIENTS

Ігор Гайдучок (Ihor Haiduchok), доктор медичних наук, професор, ВПНЗ «Львівський медичний університет», м. Львів, Україна

Ольга Гуменюк (Olha Gumenyuk), кандидат педагогічних наук, доцент, ВПНЗ «Львівський медичний університет», м. Львів, Україна

Надія Малех (Nadiia Malekh), доктор філософії за спеціальністю «Стоматологія», доцент, ВПНЗ «Львівський медичний університет», м. Львів, Україна

Вікторія Шаповалова (Viktoriia Shapovalova), доктор фармацевтичних наук, професор, ВПНЗ «Львівський медичний університет», м. Львів, Україна

Богдана Байда (Bohdana Baida), кандидат економічних наук, доцент, Львівський медичний університет, м. Львів, Україна

Валерій Шаповалов (Valerii Shapovalov), доктор фармацевтичних наук, професор, ВПНЗ «Львівський медичний університет», м. Львів, Україна

Юрій Титаренко (Yurii Titarenko), PhD в психології, Приватна наукова установа «Науково-дослідний університет медичного та фармацевтичного права», м. Київ, Україна

Анотація. Встановлено, що саме фармацевтичне і медичне право регламентує забезпечення доступності для пацієнтів своєчасної, якісної, безпечної медико-фармацевтичної допомоги під час обігу лікарських засобів всіх клініко-фармакологічних груп, класифікаційно-правових і номенклатурно-правових груп у системі правовідносин «лікар-пацієнт-фармацевт» у сфері охорони здоров'я та фармації. Доведено про необхідність впровадження стандартів ЄС у сферу охорони здоров'я України. Опрацьовано функції медичного та фармацевтичного права. Окреслено напрямки та принципи правозакріплення та правотворчості у сфері охорони здоров'я. Узагальнено загальнолюдські та спеціальні принципи у сфері охорони здоров'я та фармації. Приведено новітні медичні технології задля поліпшення медико-фармацевтичної допомоги та підвищення якості життя пацієнтів. Анонсовано про проведення 14-15 листопада 2024 року XXI Міжнародної мультидисциплінарної науково-практичної конференції «Медичне та фармацевтичне право України: організація і економіка фармацевтичної і медичної справи, обіг ліків, технологія, безпека, ефективність, контроль якості, загальна, судова, доказова та клінічна фармація та медицина, фармакотерапія розладів здоров'я» (Київ-Львів-Таллінн).

Ключові слова: фармацевтичне законодавство ЄС, фармацевтичне право, медичне право, обіг, лікарські засоби, пацієнт, новітні медичні технології.

Abstract. Established that pharmaceutical and medical law itself regulates the provision of timely, high-quality, safe medical and pharmaceutical care for patients during the circulation of medicinal products of all clinical and pharmacological groups, classification and legal, nomenclature and legal groups in the system of legal relations "doctor-patient-pharmacist" in the field of healthcare and pharmacy. The necessity of implementing EU standards in the sphere of health care of Ukraine has been proved. The functions of medical and pharmaceutical law have been elaborated. The directions and principles of legal consolidation and law-making in the field of health care are outlined. Universal and special principles in the field of health care and pharmacy are summarized. The latest medical

technologies are presented to improve medical and pharmaceutical care and improve the quality of life of patients. It has been announced that on November 14-15, 2024, the 21st International Multidisciplinary Scientific and Practical Conference "Medical and Pharmaceutical Law of Ukraine: Organization and Economy of Pharmaceutical and Medical Affairs, Medicines, Technology, Safety, Efficiency, Quality Control, General, Judicial, Evidential and Clinical pharmacy and medicine, pharmacotherapy of health disorders" (Kyiv-Lviv-Tallinn).

Keywords: pharmaceutical legislation of the EU, pharmaceutical law, medical law, circulation, medicinal products, patient, latest medical technologies.

Вступ. В сучасних умовах потребує на підвищення рівня взаємодії у сфері охорони здоров'я та фармації в системі правовідносин «лікар-пацієнт-фармацевт» для забезпечення своєчасного доступу пацієнтів, що страждають на онкологічні, серцево-судинні, психоневрологічні, імунологічні, стоматологічні, інфекційні захворювання до обігу якісних, безпечних, ефективних та економічно доступних лікарських засобів всіх клініко-фармакологічних (КФГ), номенклатурно-правових (НПГ) та класифікаційно-правових груп (КПГ) у відповідності до МКХ-11 [1-5].

Саме фармацевтичне законодавство Європейського Союзу (ЄС) сприяло тому, що в Україні було здійснено обіг безпечних, ефективних та високоякісних лікарських засобів. У всіх країнах ЄС доступ пацієнтів до лікарських засобів щодо їх безпеки постачання (обігу) викликають дедалі більше занепокоєння. В останніх висновках Ради ЄС, резолюціях та директиві Європейського парламенту відображено [6, 7]:

- ✓ проблеми нестачі сучасних лікарських засобів для багатьох країн ЄС;
- ✓ наслідки нестачі включають зниження якості лікування, яке отримують пацієнти, і збільшення навантаження на системи охорони здоров'я та медичних працівників, яким необхідно визначити та надати альтернативні методи лікування;
- ✓ фармацевтичне законодавство створює регулятивні стимули для інновацій та регуляторні інструменти для підтримки своєчасної авторизації інноваційних та перспективних методів лікування;
- ✓ інновації не завжди зосереджені на незадоволених медичних потребах;
- ✓ існують провали ринку, особливо в розробці пріоритетних антимікробних препаратів, які можуть допомогти у боротьбі зі стійкістю до антимікробних препаратів;
- ✓ наукові та технологічні розробки та цифровізація використовуються не повністю, тоді як вплив лікарських засобів на навколишнє середовище потребує уваги;
- ✓ систему авторизації потрібно спростити, щоб не відставати від глобальної регуляторної конкуренції;
- ✓ фармацевтична стратегія для країн ЄС є цілісною відповіддю на поточні виклики фармацевтичної політики із законодавчими та незаконодавчими діями, які взаємодіють разом для досягнення загальної мети забезпечення ЄС безпечними та доступними лікарськими засобами;
- ✓ потребує на підтримку на інноваційні зусилля фармацевтичної промисловості;

✓ перегляд фармацевтичного законодавства є ключовим для досягнення цілей на інновації та доступність пацієнтів до ліків, а також вивчення факторів що впливають, наприклад, на національні рішення щодо ціноутворення та відшкодування.

Європейська фармакопея (Ph. Eur. 11th Edition) є основним джерелом офіційних стандартів якості ліків та їх інгредієнтів, що знаходяться в обігу країн Європи [8].

✓ Стандарти забезпечують наукову основу для контролю якості продукту протягом усього його життєвого циклу;

✓ В Конвенції Ради Європи про розробку Європейської фармакопеї, у національному фармацевтичному законодавстві ці стандарти є юридично обов'язковими.

Реформування сфери охорони здоров'я України у відповідності до директив ЄС є сприятливим фактором для інновацій, доступності для пацієнтів ліків, захисту навколишнього середовища. Порушення правил обігу лікарських засобів різних КПП регламентовано відповідними статтями КК України. Оптимізація процесу правозакріплення і правотворчості у сфері охорони здоров'я необхідна для справедливого виразу соціально-економічних, медико-фармацевтичних, правових та інших суспільних відносин [9-11].

Процес остаточного формування й розвитку єдиної системи правових приписів є офіційною діяльністю уповноважених органів та організацій контрольної-дозвільної сфери охорони здоров'я у здійсненні регулювання на основі фармацевтичного права. Включає в себе історію поліцейської та судової хімії, судову фармацію, право, фармацевтичне законодавство, систему правовідносин «лікар-пацієнт-фармацевт». Впровадження наказу МОЗ України від 14.06.2024 №1028 «Про затвердження стандарту «Настанова. Лікарські засоби. Вимоги до документації з хімічної та фармацевтичної якості лікарських засобів у межах клінічних випробувань», Державної Фармакопеї України [12-15].

Основним призначенням цього процесу є надання формальної визначеності юридичним норм, удосконалення їхньої редакції, видання нових, оптимізація, зміна та скасування чинних нормативних актів з метою формування внутрішньої узгодженої системи законодавства, забезпечення доступності для пацієнтів медичної (страхової), безоплатної (пільгової) фармацевтичної допомоги, а також по життєвим показникам лікарських засобів різних КГ, КПП, НПП.

Міждисциплінарні дослідження, що проводять Регеда М.С., Лінський І.Г., Гризодуб О.І., Федоров Ю.В., Чоп'як В.В., Волошина Н.П., Рябуха О.І., Шаповалов Валентин В., Циснецька А.В., Невзгода О.А., Невзгода А.А., Осинцева А.О., Пиндус Т.В., Пиндус В.Б., Баїк О.Л., Щепанський Ф.Й., Щепанський Б.Ф., Різник С.С., Пилипів О.Г., Зброжек С.В., Новак В.Л., Сташишин О.В., Дзісь Р.П., Тарасюк О.О., сприяють впровадженню сучасних методів лікування, розробки нових лікарських засобів [16-36].

Мета роботи. Розглянути принципи фармацевтичного і медичного права у сфері охорони здоров'я задля забезпечення своєчасного, безпечного та якісного

доступу пацієнтів до обігу лікарських засобів всіх клініко-фармакологічних груп, класифікаційно-правових і номенклатурно правових груп.

Матеріали та методи. В якості імперативного матеріалу досліджувалися Конвенції і матеріали ООН, Директиви ЄС, доклади і рішення ВООЗ, МКХ-11, Європейська Фармакопея 11 перегляд, Конституція України, закони і нормативно-правові акти, публікації наукових статей тощо.

Використано методи графічного, документального, нормативно-правового, системного, соціологічного, та табличного аналізу. Інтернет сервіси Viber, Zoom, Google Classroom, Google Workspace тощо.

Стаття є фрагментом науково-дослідних робіт ВПНЗ «Львівський медичний університет» – Удосконалення системи обігу ліків під час фармакотерапії на засадах доказової і судової фармації, організації, технології, біофармації та фармацевтичного права» (номер державної реєстрації 0120U105348, термін виконання 2021-2026 роки).

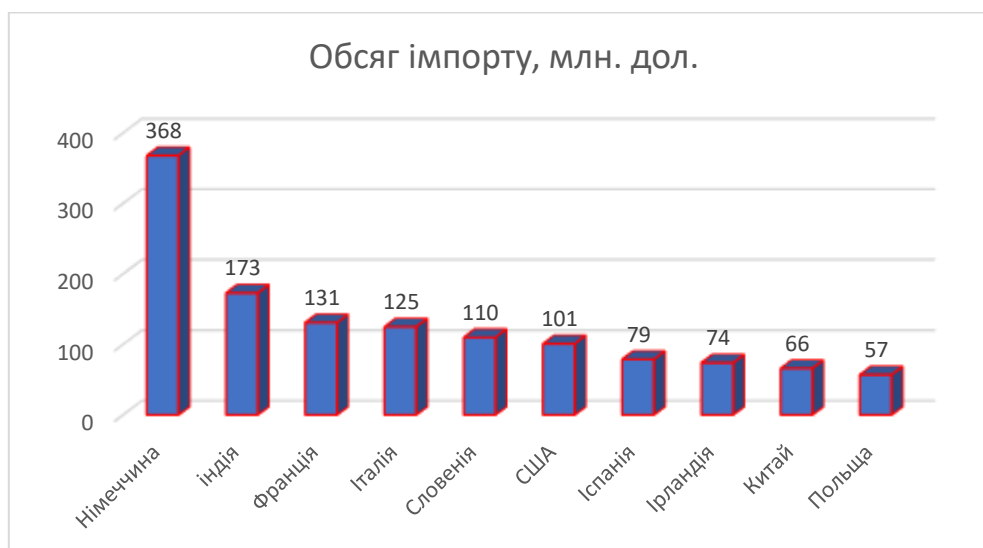
Результати та обговорення. Сучасна медична і фармацевтична освіта в Україні є невід’ємною частиною національної системи освіти у сфері охорони здоров’я та фармації. Випускники медичних, фармацевтичних і технічних закладів вищої освіти (ЗВО) цінуються за свої фундаментально-теоретичні знання та відмінні науково-практичні навички. Україна входить у 10-ку країн-лідерів у сфері міжнародної медичної і фармацевтичної освіти [37, 38]. Реформування у сфері охорони здоров’я та фармацевтичній галузі до стандартів країн Європейського Союзу створює нові вимоги у формуванні та підготовки лікарів і фармацевтів нового типу. Повинні досконало володіти спеціальністю, мати навички культури ділового спілкування, адаптуватись до сучасних вимог ЄС, розбиратись у питаннях права, економіки, страхування, бути уважними, кваліфікованими і комунікабельними під час спілкування з громадянами та пацієнтами, що страждають на різні розлади здоров’я [39, 40].

Метою навчально-педагогічних працівників Львівського медичного університету є надання якісної медичної і фармацевтичної освіти, яка опирається на освітні стандарти країн ЄС, досягнення світової медичної та фармацевтичної науки і практики [41-43]. Виховання соціально відповідального молодого покоління лікарів і фармацевтів (провізорів). Навчальний процес у ЗВО забезпечує 155 професорів, докторів медичних і фармацевтичних наук, доцентів, кандидатів наук, докторів філософії та асистентів, заслужених працівників освіти України, заслужених лікарів України, відмінників освіти України, лауреатів відповідних премій, які здійснюють навчання 995 студентів по 210 навчальних дисциплін за освітніми програмами:

- ❖ Стоматологія (5 років навчання).
-Кваліфікація освітня – магістр стоматології;
-Кваліфікація професійна – лікар-стоматолог;
- ❖ Медицина (6 років навчання).
-Кваліфікація освітня – магістр медицини;
-Кваліфікація професійна – лікар;
- ❖ Фармація (5 років навчання).
(денна та заочна форма навчання)

- Кваліфікація освітня – магістр фармації;
- Кваліфікація професійна – фармацевт;
- ❖ Терапія та реабілітація (4 роки навчання).
- Кваліфікація освітня – бакалавр фізичної терапії, ерготерапії;
- Кваліфікація професійна – фізичний терапевт, ерготерапевт;
- ❖ Медична психологія (5 років навчання).
- Кваліфікація в дипломі – магістр медичної психології;
- Професійна кваліфікація – лікар-психолог.

Разом з тим, слід зазначити, що 2500 випускників ВПНЗ «Львівський медичний університет» в якості лікарів та фармацевтів (провізорів) вже працюють у провідних закладах охорони здоров'я та аптеках різної форми власності у Польщі, Німеччині, Словаччині, Чехії, Словенії, США, Великобританії. За останні 6 років (2016-2021 р.) в Україну імпортування лікарських засобів (субстанції, активні фармацевтичні інгредієнти для фармацевтичної промисловості) та засобів медичної продукції зростало. На вітчизняному фармацевтичному ринку частка зарубіжних ліків в упаковках збільшилась з 25,5% до 35,0%, у грошовому еквіваленті збільшилася до 64,2% [43]. Моніторинг за 2022 рік вказує на те, що найбільше лікарських засобів за 2022 рік до України було імпортовано з країн (Рис. 1): Німеччини (368 млн. у.о.); Індії (173 млн. у.о.); Франції (131 млн. у.о.); Італії (125 млн. у.о.); Словенії (110 млн. у.о.); США (101 млн. у.о.); Іспанії (79 млн. у.о.); Ірландії (74 млн. у.о.); Китаю (66 млн. у.о.); Польщі (57 млн. у.о.).

Рис. 1. Моніторинг країн, з яких до України найбільше було імпортовано лікарських засобів за 2022 рік [43].

В сучасних умовах, як відмічають Пилипів О. і Пилипів Л., зростає роль гуманітарного знання, англійської і латинської мови в утворенні гуманітарної освіти лікарів і фармацевтів в Україні. Гуманітарна освіта проєктується для розширення лінгвістичного світогляду студентів медичних, фармацевтичних, юридичних, біологічних, ветеринарних ЗВО [44].

Сьогодні актуально міждисциплінарне питання про вчасну імплементацію, валідацію та впровадження у законодавство та нормативно-правові України сучасних стандартів ЄС щодо фармацевтичного і медичного законодавства. Стандарти ЄС базуються на функції правозакріплення та правотворчості [45-52].

Функції притаманних медичній сфері охорони здоров'я і фармацевтичній галузі країн ЄС основних напрямків правозакріплення та правотворчості приведено у Табл. 2.

Таблиця 2. Функції щодо напрямків правозакріплення та правотворчості у сфері охорони здоров'я і фармацевтичній галузі.

№ п/п	Назва функції	Стаття 4. Основні принципи охорони здоров'я [11]	Мета функції щодо правозакріплення та правотворчості
1.	Функція первинного регулювання суспільних відносин	Визнання охорони здоров'я пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави, одним з головних чинників виживання та розвитку народу України Дотримання прав і свобод людини і громадянина в сфері охорони здоров'я та забезпечення пов'язаних з ними державних гарантій Гуманістична спрямованість, забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами, підвищений медико-соціальний захист найбільш вразливих верств населення	Певні суспільні відносини вперше набувають формальної визначеності Здійснюється шляхом видання нових за змістом нормативно-правових актів Відбувається первинне врегулювання суспільно-правових відносин в системі «лікар-пацієнт-фармацевт-контролюючі, правоохоронні, судові органи-адвокат
2.	Функція оновлення правового матеріалу	Попереджувально-профілактичний характер Комплексний соціальний, екологічний, медичний та реабілітаційний підхід до сфери охорони здоров'я Рівноправність громадян, демократизм і загальнодоступність медичної і реабілітаційної допомоги та інших послуг в сфері охорони здоров'я Відповідність завданням і рівню соціально-економічного та культурного розвитку суспільства Наукова обґрунтованість, матеріально-технічна і фінансова забезпеченість	Передбачає зміну або скасування застарілих нормативно-правових актів
3.	Функція ліквідації прогалін у законодавстві	Орієнтація на сучасні стандарти здоров'я, медичної та реабілітаційної допомоги Застосування сучасних цифрових технологій, телемедицини та телереабілітації Поєднання вітчизняних традицій і досягнень та кращого світового досвіду у сфері охорони здоров'я	Направлена на часткову або повне усунення прогалін у правовому регулюванні певних відносин Формування правил поведінки, яких бракує або не вистачає (наприклад, проект

		Багатоукладність економіки охорони здоров'я і багатоканальність її фінансування Поєднання державних гарантій з демонополізацією та заохоченням підприємництва і конкуренції Децентралізація державного управління, розвиток самоврядування закладів та самостійності працівників охорони здоров'я на правовій і договірній основі	Закону України «Про обіг в Україні сильнодіючих, отруйних одурманюючих психоактивних речовин»)
4.	Функція систематизації нормативно-правових актів	Формування єдиного медичного інформаційного простору як сукупності баз даних, технологій їх ведення Використання, інформаційно-комунікаційних систем, що функціонують на основі єдиних принципів і загальних правил, на засадах інтероперабельності, інтегрованості і впровадження інструментів електронної охорони здоров'я Дотримання принципів безбар'єрності та інклюзії при наданні медичної та реабілітаційної допомоги, у тому числі з використанням методів і засобів телемедицини	Полягає у впорядкуванні, об'єднанні та доповненні законів і нормативно-правових актів Створення єдиного, зручного для користування, побудованого на наукових засадах нормативного кодифікованого акту

Серед напрямків правозакріплення і правотворчості у сфері охорони здоров'я та фармації слід розрізнати принципи [53-55]:

- загальнолюдські, які становлять основу правового регулювання (принципи гуманізму, демократизму, законності, соціальної справедливості, правопорядку, правосвідомості тощо);
- спеціальні (принципи науковості, професіоналізму, оперативності, динамізму, стабільності тощо).

Ці принципи мають особливе значення саме для правозакріплення та правотворчості у сфері охорони здоров'я та фармації, як особливих форм діяльності компетентних правотворчих органів і держави.

Удосконалення контрольно-дозвільної системи сфери охорони здоров'я в сучасних умовах буде сприяти реалізації наступних загальнолюдських принципів правозакріплення і правотворчості:

❖ **принципу гуманізму** – який вимагає при оптимізації системи охорони здоров'я враховувати в нормативно-правових актах загальнолюдські цінності, забезпечувати гарантії захисту прав і свобод людини, громадянина, хворого, максимально задовольняти їх матеріальні і духовні потреби (наприклад, на основі Конституції України, Декларації про права людини тощо). Громадянин, людина і пацієнт та її інтереси повинні бути в центрі правотворчої діяльності держави та державних органів, закріплюватися на законодавчому та нормативно-правовому рівнях;

❖ **принципу демократизму** – який є одним з напрямків розвитку політичної системи на сучасному етапі і в котрому може виявлятися зростаюча активність громадян (лікарів, провізорів, фармацевтів та ін.) в управлінні державними і громадськими справами щодо охорони здоров'я та лікарського забезпечення всіх категорій хворих тощо. У правотворчості наприклад, це реалізується шляхом прийняття найважливіших законів на референдумі. Незважаючи на окремі організаційні недоліки, які властиві інститутам безпосередньої демократії, референдум дозволяє максимально врахувати й виразити в законі побажання різних верст населення, регіонів тощо;

❖ **принципу гласності** – який передбачає вільне й конструктивне обговорення проектів нормативно-правових актів, прозорість і відкритість правотворчого процесу. Залучення широких мас громадян (лікарів, фармацевтів і провізорів) та громадянських організацій і об'єднань (фармацевтичних асоціацій) до обговорення законопроектів, сприяє найбільш легітимності майбутнього закону (наприклад, проекту Закону України «Про фармацевтичну діяльність», проекту Постанови КМ України «Про обіг в Україні сильнодіючих, отруйних речовин і одуряючих засобів»), запобігає появі можливих помилок, спрощує процедуру реалізації закону в фармацевтичній галузі охорони здоров'я;

❖ **принципу законності** – який відіграє велику роль як у додержаній процедурі прийняття нормативно-правових актів системи охорони здоров'я та лікарського забезпечення хворих, так і у конкретному формулюванні їх змісту. Реалізація нормотворчих повноважень органами, які в сучасних умовах видають закони (Верховна Рада України) та інші нормативно-правові акти, повинна відбуватися винятковою в рамках їх компетенції, на підставі закону, в повній відповідальності до встановленої процедури. Зміст нормативно-правових актів повинен відповідати конституційним засадам (ст. 45-55 Конституції України), ідеалам правової держави і міжнародним вимогам та стандартам щодо захисту прав і свобод людини, громадянина, хворого [56].

До спеціальних принципів правозакріплення і правотворчості контрольно-дозвільної сфери охорони здоров'я відносяться:

❖ **принцип науковості та професіоналізму** – передбачає залучення представників країн ЄС, фахівців та практиків високої кваліфікації (вчених, лікарів, фармацевтів, юристів, адвокатів, судових експертів, криміналістів, економістів тощо) до правотворчої діяльності у фармацевтичному секторі охорони здоров'я, щодо:

✓ використання наукових винаходів та досягнень, що базуються на доказовій медицині і доказовій фармації;

✓ врахування альтернативних проектів нормативно-правових актів, які захищають права різних верств населення, пацієнтів та суспільства [57];

✓ підвищення рівня та якості нормотворчих пропозицій по приведенню до стандартів ЄС конкретних фармацевтичних законів (наприклад, Закон України «Про лікарські засоби» [58]);

❖ **принцип планування** – дає можливість виключити випадкові, непродумані кроки в правозакріпленні і правотворчості;

- ✓ усунути дублювання та колізії у фармацевтичному та медичному законодавстві і окремих нормативно-правових актах;
  - ✓ узгодити роботу органів державної влади і місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я та фармацевтичній галузі;
  - ✓ ліквідувати непрофесіоналізм, поспіх та некомпетентність;
  - ✓ удосконалити або встановити конкретну процедуру послідовності щодо прийняття окремих нормативно-правових актів щодо удосконалення сфери охорони здоров'я і фармації щодо медико-фармацевтичної допомоги хворим (наприклад, реамбурсації витрат на медикаменти внутрішньо переміщеним особам);
  - ✓ створити необхідні умови для кваліфікованої підготовки законодавчих, нормативно-правових актів та інструктивно-методичних документів у фармації у відповідності до вимог Директив ЄС;
  - ✓ використання належним чином окремого часу для проведення теоретичних консультацій з провідними науковими установами (наприклад, ПНУ «Науково-дослідний університет медичного та фармацевтичного права» та ін.) та ЗВО (наприклад, ВПНЗ «Львівський медичний університет» та ін.);
- ❖ *принцип оперативності* – вимагає постійного удосконалення, оптимізації та оновлення законодавчого і нормативно-правового матеріалу, гнучкого та швидкого реагування на нові тенденції в суспільстві, на появу нових суспільних відносин. Наприклад, в правовідносинах «лікар–пацієнт–фармацевт–контролюючий орган-адвокат» і необхідність надання їм формальної визначеності. Цей принцип в правотворчому процесі забезпечує також своєчасне скасування нормативно-правових актів, які застаріли, створюють юридичні колізії, суперечать чинному законодавству щодо охорони здоров'я та лікарського забезпечення хворих або законодавству ЄС;
- ❖ *принцип поєднання динамізму і стабільності* – в сучасних умовах вимагає дотримання необхідного балансу між прийняттям нових законодавчих і нормативно-правових норм та внесення змін і доповнень у чинні акти щодо їх удосконалення, оптимізації або приведення до вимог ООН, ЄС, ВТО, ВООЗ тощо) задля:
- ✓ правотворчої діяльності у сфері охорони здоров'я, щодо цього принципу, повинно бути досягнення стабільності законодавства [11];
  - ✓ забезпечення умов якомога більшої тривалості дії законів і підзаконних актів, які регулюють сферу охорони здоров'я та фармації;
  - ✓ прийняття нових нормативно-правових актів, зміна або удосконалення чинних;
  - ✓ розвиток сфери охорони здоров'я і фармації на тлі впровадження телемедицини, цифрових медичних технологій на всіх рівнях медичної допомоги [59, 60];
  - ✓ запропоновано розширити наукову термінологію квантової медицини з додаванням термінів із квантової медицини «біоквантова терапія», «біоквантова медицина» задля впровадження квантово-медичних та квантово-фармацевтичних технологій [60].

Сьогодні маємо ряд медичних технологій, що засновані на квантовій медицині: electrotherapy, electron therapy, laser therapy, proton therapy, plasma therapy, quantum therapy, frequency therapy, frequency wave therapy, electric field therapy, magnetic field therapy, bioresonance therapy, pulsed electromagnetic field therapy, electro-capacitive cancer therapy, oncologic electromagnetic therapy, tumor treating fields, radio frequency therapy, ultrahigh frequency therapy. Застосування квантових технологій та обладнання скорочує терміни лікування, підвищує якість життя пацієнтів з різними нозологіями [60].

Обіг ліків під час медичної допомоги повинен бути обґрунтованим, доцільним, своєчасним і прозорим, змістовно виваженим, конструктивним та відповідати захисту прав і свобод, життя і здоров'я громадян і хворих. Наприклад, при проведенні безоплатних щеплень вакцинами проти дифтерії та правця, наданні психіатричної допомоги мобільними мультидисциплінарними командами за місцем перебування пацієнта [61, 62].

За суб'єктами визначають такі основні види правозакріплення і правотворчості, які обслуговують сферу охорони здоров'я: затвердження нормативно-правових актів на референдумі; прийняття нормативно-правових актів компетентними державними органами; -прийняття нормативно-правових актів громадськими об'єднаннями і організаціями внаслідок делегування їм повноважень державою.

В Україні серед вказаних видів правозакріплення і правотворчості, які регулюють контрольну-дозвільну систему обігу ЛЗ різних КФГ, НПГ і КПГ, найпоширенішою формою є прийняття нормативно-правових актів державними органами і посадовими особами, до яких належать: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, МОЗ України, інші міністерства, відомства та державні комітети. Крім того, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також адміністрації державних підприємств, установ та організацій у межах своїх повноважень мають правотворчі функції, які їм делеговані державою.

Різновидом правозакріплення і правотворчості у сфері охорони здоров'я та фармації є укладання угод нормативно-правового характеру між окремими суб'єктами господарювання, які відповідно мають різну юридичну силу. Нормативно-правові угоди щодо розвитку сфери охорони здоров'я та фармацевтичної галузі можуть укладатися на міжнародному, галузевому і місцевому рівнях.

Участь громадських фармацевтичних і медичних організацій у правотворчості для удосконалення правовідносин у сфері охорони здоров'я може здійснюватися двома шляхами: делегуванням їх правотворчих повноважень; санкціонування їм правотворчих повноважень. В якості прикладу слід навести РЕЗОЛЮЦІЮ XX Міжнародної мультидисциплінарної науково-практичної конференції «Медичне та фармацевтичне право України: організація і економіка фармацевтичної справи, технологія, обіг ліків, контроль якості, загальна, судова, доказова та клінічна фармація, фармакотерапія розладів здоров'я» [63].

Задля професійної підготовки лікарів, фармацевтів, юристів, економістів, хіміків, експертів, обговорення проблемних питань, удосконалення законів і нормативно-правових актів заплановано проведення 14-15 листопада 2024 року XXI Міжнародної мультидисциплінарної науково-практичної конференції «Медичне та фармацевтичне право України: організація і економіка фармацевтичної і медичної справи, обіг ліків, технологія, безпека, ефективність, контроль якості, загальна, судова, доказова та клінічна фармація та медицина, фармакотерапія розладів здоров'я» (м. Київ - м. Львів - м. Таллінн).

Висновки. Встановлено, що саме фармацевтичне і медичне право регламентує забезпечення доступності для пацієнтів своєчасної, якісної, безпечної медико-фармацевтичної допомоги під час обігу лікарських засобів всіх клініко-фармакологічних груп, класифікаційно-правових і номенклатурно-правових груп у системі правовідносин «лікар-пацієнт-фармацевт» у сфері охорони здоров'я та фармацевтичної галузі. Доведено про необхідність впровадження стандартів ЄС у сферу охорони здоров'я України. Опрацьовано чотири функції медичного та фармацевтичного права: первинне регулювання суспільних відносин; оновлення правового матеріалу; ліквідації прогалин у законодавстві; систематизації нормативно-правових актів. Окреслено напрямки та принципи правозакріплення та правотворчості у сфері охорони здоров'я. Узагальнено загальнолюдські та спеціальні принципи у сфері охорони здоров'я та фармації. Приведено новітні медичні технології задля поліпшення медико-фармацевтичної допомоги та підвищення якості життя пацієнтів. Анонсовано про проведення 14-15 листопада 2024 року XXI Міжнародної мультидисциплінарної науково-практичної конференції «Медичне та фармацевтичне право України: організація і економіка фармацевтичної і медичної справи, обіг ліків, технологія, безпека, ефективність, контроль якості, загальна, судова, доказова та клінічна фармація та медицина, фармакотерапія розладів здоров'я» (м. Київ - м. Львів - м. Таллінн).

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують, що є авторами цієї роботи та схвалили її для публікації. Також автори засвідчують, що отримані дані та дослідження проводилося при виконанні вимог морально-етичних принципів що базуються на медичному та фармацевтичному праві, та за відсутності будь-яких комерційних чи фінансових відносин, які можна було б витлумачити як потенційний конфлікт інтересів.

Фінансування. Автори стверджують, що це дослідження не отримало спеціального гранту від жодної фінансової агенції в державному, комерційному чи некомерційному секторах.

Література.

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 №1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань». *Верховна Рада України*. Редакція від 04.05.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1303-98-%D0%BF#Text>

2. Скаржитися, а не мовчати: чому пацієнти досі платять у лікарнях та як це виправити. *УКРІНФОРМ*. 29.02.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-health/3833820-skarzitis-a-ne-movcati-comu-pacienti-dosi-platat-u-likarnah-ta-ak-ce-vipraviti.html/>
3. International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD). *WHO*. May 2024. URL: <https://www.who.int/standards/classifications/classification-of-diseases>.
4. Shapovalova V. The ICD-11 for the twenty-first century: the first view from the organizational, legal, clinical and pharmacological aspects. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2022. Vol. 2. No. 1. P. 1-13. DOI: <https://doi.org/10.53933/ssppm.v2i1.37>
5. Ivanishyn-Hayduchok L., Shapovalova V., & Shapovalov V. ICD-11: Organizational and Legal, Medical and Pharmaceutical, Social and Economic Issues of Implementation of the Program of State Guarantees of Medical Care in 2022 in Ukraine, Based on The Fundamental Principles of the European Union. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2022. Vol. 2. No. 2. P. 1-14. DOI: <https://doi.org/10.53933/ssppm.v2i2.53>
6. DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on the Union code relating to medicinal products for human use, and repealing Directive 2001/83/EC and Directive 2009/35/EC. *European Commission EU*. 26.03.2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023PC0192>
7. Guide to Good Distribution Practice of Medicinal Products for Human UseP (IA-G0046-7). *HPRA Guide to Good Distribution Practice of Medicinal Products for Human Use*. 19.12.2023. P. 1-37. URL: <https://www.hpra.ie/docs/default-source/publications-forms/guidance-documents/ia-g0046-guide-to-good-distribution-practice-of-medicinal-products-for-human-use-v2.pdf?sfvrsn=8>
8. European Pharmacopoeia (Ph. Eur.) 11th Edition. *EDQM.EU*. 2022. [https://www.edqm.eu/en/european-pharmacopoeia-ph.-eur.-11th-edition#%22468369%22:\[0\]](https://www.edqm.eu/en/european-pharmacopoeia-ph.-eur.-11th-edition#%22468369%22:[0])
9. Наказ МОЗ України від 30.03.2023 №598 "Про затвердження Переліку референтних центрів з питань рідкісних (орфанних) захворювань". *МОЗ України*. 30.03.2023. URL: <https://moz.gov.ua/uk/decrees/nakaz-moz-ukraini-vid-30032023--598-pro-zatverdzhennja-pereliku-referentnih-centriv-z-pitan-ridkisnih-orfannih-zahvorjuvan>
10. Кримінальний Кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 25-26, ст.131. Редакція від 19.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
11. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1993. № 4, ст.19. Редакція від 19.04.2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
12. Настанова СТ-Н МОЗУ 42 – 7.13:2024. Лікарські засоби вимоги до документації з хімічної та фармацевтичної якості лікарських засобів у межах клінічних випробувань. Київ: Міністерство охорони здоров'я України. 2024. 74 с. URL: https://moz.gov.ua/uploads/11/56691-dn_1028_14062024_dod.pdf.

13. Наказ МОЗ України від 14.06.2024 № 1028 «Про затвердження стандарту «Настанова. Лікарські засоби. Вимоги до документації з хімічної та фармацевтичної якості лікарських засобів у межах клінічних випробувань». *Офіційний веб-сайт МОЗ України*. 14.06.2024. URL: <https://moz.gov.ua/uk/decrees/nakaz-moz-ukraini-vid-14062024--1028-pro-zatverdzhennja-standartu-nastanova-likarski-zasobi-vimogi-do-dokumentacii-z-himichnoi-ta-farmaceutichnoi-jakosti-likarskih-zasobiv-u-mezhah-klinicnih-viprobuvan>
14. State Pharmacopoeia of Ukraine. Second Edition. Supplement 7. 2024. Vol.1 (296 p.); Vol.2 (424 p.). URL: <https://srumpl.org/ena/SPU.html>
15. Gryzodub O., Shapovalov V. Quality Systems in Pharmacy: Multidisciplinary Context of the State Pharmacopoeia of Ukraine. *SSP Modern Law and Practice*. 2023. Vol.3. No.1. P. 1-23. URL: <https://doi.org/10.53933/sspmlp.v3i1.81>
16. Регеда М.С., Регеда-Фурдичко М.М., Гайдучок І.Г., Фурдичко Л.О., Регеда С.М., Пиндус В.Б., Семенців Н.Г. Екзогенний алергічний альвеоліт. Монографія. Видання третє, доп. та пер. Львів: ФОП Корпан Б.І. 2022. 238 с. URL: https://library.dmed.org.ua/uploads/files/2024-02/1709034637_ekzogennyi-alergichnyi-alveolit.pdf
17. Regeda M.S., Galii-Lutska V.V. Features of changes in some parameters of the cellular and humoral links of the immune system under the conditions of experimental reproduction of allergic alveolitis during immobilization stress. *Bulletin of Medical and Biological Research*. 2022. Vol. 4. No 3. P. 41-48. URL: <https://doi.org/10.11603/bmbr.2706-6290.2022.3.13166>.
18. Hayduchok I.G., Shapovalova V.O., Ishcheikin K.E., Chopyak V.V., Shapovalov (Jr.) V.V., & Shapovalov V.V. Pharmacoeconomic approaches for pharmacotherapy of rheumatoid arthritis. *Likars'ka Sprava*. 2021. No 1-2. P. 70-79. DOI: [https://doi.org/10.31640/JVD.1-2.2021\(11\)](https://doi.org/10.31640/JVD.1-2.2021(11)).
19. Shapovalova V. Musculoskeletal Health Systematic Review: Clinical and Pharmacological, Organizational and Legal, Administration and Pharmaceutical Management Aspects. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2024. Vol. 4. No 2. P. 1-12. DOI: <https://doi.org/10.53933/ssppmpm.v4i2.134>
20. Osyntseva A. Administration of Drugs for Pharmacotherapy of Tuberculosis According to GSP Requirements. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2024. Vol. 4. No 2. P. 1-17. DOI: <https://doi.org/10.53933/ssppmpm.v4i2.140>
21. Ryabukha O. COVID-19 Pandemic Encourages to Deepen the Study of the Thyroid Gland: Correlation Portraits as a Means of Research in Different Directions of Follicular Thyrocytes Activities. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2022. Vol. 2. No 1. P. 1-21. DOI: <https://doi.org/10.53933/ssppmpm.v2i1.40>
22. Pyndus T., Pyndus V., Dorosh I., & Malekh N. Dynamics of Changes in Bone Densitometric Parameters and the pH Level of Oral Fluid Among Children with Juvenile Idiopathic Arthritis During the Use of Developed Treatment and Prevention Complex. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2023. Vol. 3. No 2. P. 1-6. DOI: <https://doi.org/10.53933/ssppmpm.v3i2.91>
23. Shapovalova V. Pharmacotherapy of Depressive Disorders in Conditions of Coronavirus Disease: Pharmacoeconomic Experimental Study. *SSP Modern*

- Pharmacy and Medicine*. 2023. Vol. 3. No 3. 1-11. DOI: <https://doi.org/10.53933/ssppmpm.v3i3.101>
24. Shapovalova V. Forensic and pharmaceutical risks in the organization of pharmacotherapy of covid, post-covid and long-covid disorders. COVID-19 and vaccination practice standards. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2022. Vol. 2. No. 4. P. 1–24. DOI: <https://doi.org/10.53933/ssppmpm.v2i4.69>
25. Shapovalov V.V., Gudzenko A.A., Shapovalova V.A. et al. Forensic and pharmaceutical analysis of addictive morbidity because of the use of psychoactive substances in Ukraine. *Klin. inform. teledmed*. 2020. Vol. 15. Iss. 16. P. 129-132. DOI: <https://doi.org/10.31071/kit2020.16.02>
26. Shapovalov V., Shapovalov V. Management of Prescription Medicines in Ukraine: Continuation of the Experimental Study on the Organization of Pharmaceutical Provision. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2024. Vol. 4. No 2. P. 1-11. DOI: <https://doi.org/10.53933/ssppmpm.v4i2.143>.
27. Vasylovskyy V., Nehreba T., Voloshyna N., Chernenko M., Pohulaieva T. Application of Glucocorticoids in Therapy of Multiple Sclerosis. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2024. Vol. 4. No 2. P. 1-14. DOI: <https://doi.org/10.53933/ssppmpm.v4i2.141>
28. Shapovalov V., Linsky I. Forensic and pharmaceutical study of the pharmacotherapy of opioid withdrawal syndrome among patients-offenders with different levels of opium addiction on a base of evidence-based pharmacy. *Farmatsevychnyi Zhurnal*. 2012. No. 1. P. 20-27. URL: <https://pharmj.org.ua/index.php/journal/article/view/546>
29. Shapovalova V.O., Mykhailov V.S., Shapovalov V.V. [The characteristics of the development of cataleptic phenomena during the action of a new Ukrainian neuroleptica butirophenone derivative--in experiments on mice]. *Fiziol. Zh*. 1999. Vol. 45. No. 3. P. 114-117. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/10439301/>
30. Shapovalova V.O., Shapovalov V.V. Spasmophilia in children and the anticonvulsant properties of a new Ukrainian preparation containing a pyrimidine derivative. *Fiziol. Zh*. 1998. Vol. 44. No. 5-6. P. 102-105. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9866032/>
31. Shapovalova V.O., Chernykh V.P. The physiological properties of the action of a new analgesic and antipyretic preparati on. *Fiziol. Zh*. 1997. Vol. 43. No. 1-2. P. 117-121. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9221112/>
32. Shapovalova V.O. Paracetamol pharmacokinetics in the blood plasma of sexually immature rabbits with the use of the new Paravit preparation. *Fiziol. Zh*. 1995. Vol. 41. No.5-6. P. 57-60. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9026394/>
33. Shapovalova V.O. The effect of Val'kofen tablets for children on the function of the gastrointestinal tract and liver in an experiment. *Fiziol. Zh*. 1995. Vol. 41. No. 5-6. P. 111-116. URL: <https://europepmc.org/article/med/9026383>
34. Shapovalova V.A., Sosyn I.K., Butenko G.M. et al. Pharmaceutical law in narcology. *Kharkov: "Fact"*. 2004. 800 p.
35. Gryzodoub O., & Shapovalov V. Quality Systems in Pharmacy: Multidisciplinary Context of the State Pharmacopoeia of Ukraine. *SSP Modern Law*

- and Practice*. 2023. Vol. 3. No 1. P. 1-23. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmlp.v3i1.81>.
36. Дзись Б., Варивода Є., Регеда М., Гайдучок І., Гуменюк О., Циснецька А., Варивода В., Стасишин О., Тарасюк О., Новак В., Дзись Р., & Чабан В. Інфузійна фармакотерапія для корекції активності амінотрансферази в плазмі крові у онкологічних хворих після передньої резекції прямої кишки в ранньому післяопераційному періоді. *Актуальні проблеми медицини та фармації*/ 2024. Т. 5. № 1, С. 1-14. DOI: <https://doi.org/10.52914/apmp.v5i1.63/>
37. Medical education in Ukraine. *Ukrainian Medical Council*, 2024. URL: <https://mcu.org.ua/medicinskoe-obrazovanie-v-ukraine/?lang=en>
38. Ukraine is among the top 10 countries in the world ranking of technological skills. InfoHelp Ukraine 16.06.2022. URL: <https://infohelpukraine.uapp.org/news/society/currency-in-ukraine-47683740-1504974755-972963815-2103213618-7518899/>
39. Михайло Радущкий: Колегія МОЗ затвердила Стратегію розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року. *Прес-служба Апарату Верховної Ради України*. 13.02.2023. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/233093.html
40. Дішер Б. Бачення 2020: План дій у сфері розвитку фармацевтичного сектору в Україні. *Київ: Американська торгівельна палата в Україні; Бізнес-центр «Горизонт Парк»*. 104 с. URL: https://chamber.ua/wp-content/uploads/2020/01/vision_2020_health_ua.pdf
41. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 37-38, ст.2004. Редакція від 28.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text/>
42. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06 березня 2024 р. № 266 «Про затвердження порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2024 році (zareestrovаний в Міністерстві юстиції України 14 березня 2024 року за №379/41724)». *Міністерство освіти і науки України*. 2024. <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-poryadku-prijomu-na-navchannya-dlya-zdobuttya-vishoyi-osviti-v-2024-roci-zareyestrovaniy-v-ministerstvi-yusticiyi-ukrayini-14-bereznya-2024-roku-za-37941724>
43. Хуторна К. Як війна вплинула на імпорт ліків в Україну. Що національні компанії можуть запропонувати на заміну зарубіжним препаратам. *MIND*. 30.06.2023. URL: <https://mind.ua/publications/20259259-yak-vijna-vplinula-na-import-likiv-v-ukrayinu>
44. Pylypiv O., & Pylypiv L. The Growing Role of Humanitarian Knowledge in Modern Conditions: Cultural Values of Antiquity as a Tool of Influence on the Professional Development of the Competencies of Future Medical Specialists and Pharmacists. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2022. Vol. 2. No 3. P. 1-11. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmpm.v2i3.68>
45. Осадчук С.С. Застосування принципів права у правотворчому та правозастосовному процесах. *Наше право*. 2012. №3. Ч. 3. С. 32-37.
46. Козюбра М.І., Погребняк С.П., Цельєв О.В., Матвєєва Ю.І. Загальна теорія права: Підручник. *К.: Ваіте*. 2015. 392 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/f/283756.pdf>.

47. Перепелюк В. Вплив принципів права на формування єдиної правозастосовної практики. *Публічне право*. 2019. № 4 (36). С. 153-161. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/36/pdf/pp-2019-36-17.pdf>.
48. Андрусів У.Б., Федик С.Є. Елементи принципу юридичної визначеності. *Часопис Київського університету права. (Теорія та історія держави і права. Філософія права)*. 2019. № 1. URL: <file:///C:/Users/valer/Downloads/183-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-347-1-10-20200519.pdf>.
49. Гнатчук В.В. Роль та місце принципів правозастосування у вітчизняній правовій системі. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. Том 1. № 1 (67). С. 222-226. URL: http://law.stateandregions.zp.ua/archive/1_2020/part_1/39.pdf
50. Гусарєв С.Д., Назаренко О.А., Мозоль Н.І., Кривицький Ю.В. та інш. *Правозастосування : навч. посіб.* Київ: НАВС, ФОП Маслаков. 2020. 160 с. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/7b0c119c-e0bd-4583-b318-e8e384a1a6aa/content>
51. Шуміло О.М., Панасюк О.В. *Теорія держави та права: навчальний довідник. Робочий зошит. Суми : Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ, видавничовиробниче підприємство «Мрія»*. 2023. 92 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bb199823-eee7-4e17-81c1-e29c0b654f34/content>
52. Геєць І.В. Місце принципів права в системі джерел права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 6. С. 10-12. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2021/3.pdf.
53. Долот В.Д. Основні напрями та пріоритети реформування сфери охорони здоров'я в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=657юю>
54. Молень І. Основні напрямки реформування законодавства у сфері охорони здоров'я в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 3 (11).
55. Куцик П.О. Актуальні проблеми правового регулювання в Україні та країнах ближнього зарубіжжя: Матеріали XIII міжнародної науково-практичної Інтернет конференції (Львів, 28-29 грудня 2023 року): тези доповідей. Львів: Растр-7. 2023. 242с. URL: https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/fakultety/Urydychny/Nauka/INTERNET_konferencija_28_grudnja_2023.pdfio
56. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30, ст. 14. Редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
57. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013. № 27, ст.282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
58. Закон України «Про лікарські засоби». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 22, ст. 86. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80#Text>

59. Як телемедицина посилює екстрену медичну допомогу в Україні. *МОЗ України*. 20.06.2024. URL: <https://moz.gov.ua/uk/yak-telemedicina-posilyuye-ekstrenu-medichnu-dopomogu-v-ukrayini>.
60. Titarenko Y., Shapovalov V. The Latest Quantum and Medical, Quantum and Pharmaceutical Technologies in Countering the Criminal and Legal, Forensic and Pharmaceutical Risks of Circulation of Falsified Drugs. *SSP Modern Law and Practice*. 2024. Vol.4. No.2. P.1-25. URL: <https://doi.org/10.53933/sspmlp.v4i2.149>
61. Понад 18 тисяч доз вакцини проти дифтерії та правця для рутинних безоплатних щеплень доставили в Україну. *МОЗ України*. 17.06.2024. URL: <https://moz.gov.ua/uk/ponad-18-tisyach-doz-vakcini-proti-difteriyi-ta-pravcya-dlya-rutinnih-bezoplatnih-sheplen-dostavili-v-ukrayinu>.
62. Психіатрична допомога мобільних мультидисциплінарних команд за місцем перебування пацієнта – що передбачено ПМГ. *МОЗ України*. 14.06.2024. URL: <https://moz.gov.ua/uk/psihiatriczna-dopomoga-mobilnih-multidisciplinarnih-komand-za-miscem-perebuvannya-paciyenta-sho-peredbacheno-pmg>
63. Shapovalov V. РЕЗОЛЮЦІЯ XX Міжнародної мультидисциплінарної науково-практичної конференції «Медичне та фармацевтичне право України: організація і економіка фармацевтичної справи, технологія, обіг ліків, контроль якості, загальна, судова, доказова та клінічна фармація, фармакотерапія розладів здоров'я». *POAMPL*. 08.01.2024. URL: <https://poAMPL.com/index.php/AMPL/index>.